

ביאורים

בסוף הפסקה הקודמת חוזר החבר על העיקרון שהזכיר כבר [מאמר שני ד] שארץ ישראל היא המקום המיוחד לנבואה. אדם פשוט לא יכול לחוש את קדושתה של ארץ ישראל אך הנביא שהתעלה למדרגות גבוהות, יש בכוחו לחוש את ייחודם של הזמן והמקום. מהעובדה שהנביאים התנבאו דווקא בארץ ישראל או בעבורה, אנו מסיקים שיש מעלה מיוחדת לארץ ישראל. כחיוזק לדבריו של החבר, ריה"ל מביא ראיה מדתות הנצרות והאסלאם שגם הם ייחדו את ארץ ישראל משאר הארצות.

בעקבות דבריו של מלך הכוזרים, ריה"ל עוסק מעט באמונתם של הנצרות והאסלאם. אף שמאמיני דתות אלו אומרים שיש מעלה מיוחדת בארץ ישראל, הם סותרים זאת במעשיהם. המוסלמים מתפללים לכיוון האבן שבמכה כהמשך לעבודה זרה קדומה שהייתה נהוגה במקומם, והנוצרים לא מבטאים במעשיהם את קדושתה של הארץ.

הנצרות והאסלאם רוממו את העולם שהיה שרוי בעבודת אלילים, לאמונה באל אחד, כהכנה לביאת המשיח (עיין רמב"ם הלכות מלכים יא ד). על אף שהם מאמינים באל אחד, הם עדיין רחוקים מלהיות עובדי ה'. במקום להיפגש עם דבר ה' המאיר כאש והשמם - "הלווא כה דברי קאש נאם ה'" [ירמיה כג, כט], הם הולכו שולל על ידי נביאים שהורו להם דרך מוטעת שיש בה רק מעט אמת המשולה ל"קוטב" שרוב ימות השנה חשוך שם וגם כשיש אור, אלו רק קרני אור מועטים.

שונים הם עם ישראל, שעמדו כולם בהר סיני ונפגשו עם האור האלוהי הגדול "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום" [מכות כד.]. לא כל העם היה במדרגת נבואה, אך כל אחד ספג את האור כפי יכולתו. בשונה מיש"ו ומוחמד-משה רבנו לא היה הנביא היחיד, אלא היו נביאים רבים בעם ישראל בימי משה רבנו ואחריו. וכולם העידו "משה אמת ותורתו אמת".

הרחבות

הפער שבין הנצרות והאלילות לאמונת ישראל

ושנתיתם יתרון למקום הנבואה היא באמירה, ועם זה הם פונים אל מקומות שהיו לאלילים. לפי דברי ריה"ל הללו, למרות שהדתות השונות מייחסות חשיבות לארץ ישראל, עדיין הן עומדות בניגוד גמור לאמונת ישראל, ולכן באופן מעשי עיקר פנייתם היא למקומות השייכים רק לאלילות.

הרב קוק, מתייחס לקשר שבין הנצרות לאלילות ולהתנגדותם לישראל: "האלילות הרגושה בישראל, ביהדות, את אויבתה היותר גדולה, את הכח, אשר לפי מדת הגלותו יצר לה העולם, ותצא שנהא אינסטינקטיבית עזה לישראל מכל הגויים. המינות, אף-על-פי שהשתדלה להנזר מן האלילות הרשמית, מכל מקום נוסדה על בסיסים קרובים לאליליים. לא היתה יכולה להתפלש בתוך אומות אלילות, אשר האלילות חדרה בתוכיות נשמתן, דמן ובשרן, כי אם בקחתה לה סגנון אלילי לרפידתה והשטחת סגנונה. יודעת היא יפה, שאם באפס יד יתמסמס ויכלה הסגנון האלילי, הרפוד לה, לא תמצא עוד מעמד בחיים למטבעה המיוחדת ותוכרח להבלע בליעה רוחנית ביהדות, מקורה, על כן עומדת היא גם כן על נפשה, ותמלא שנאת מות ליהדות ולישראל מחזיקיה" [אורות התחיה א, ב].

שאלות לדין

מדוע יהודים רבים לא עולים לארץ? אפילו הגויים מודים בקדושתה!
כשואמרים לכם שיש מי שמבין ויודע ומכוון אתכם, איך אתם מגיבים? "זה תלוי", במה?

כולם מודים בקדושת הארץ

אמר הכוזרי: יתר על כן. הדתות אשר אחרים, כפאשר יודו באמת ולא יכחישוה, פלם נותנים יתרון למקום ההוא, ואומרים שהוא מקום עלית הנביאים ושער השמים ומקום התחיה, ושהנפשות אליו יתקבצו, ושהנבואה בבני ישראל, אחר נתינת היתרון לאבותיהם, וההודאה במעשה בראשית והמבול ורב מה שבתורה, וחוגגים אל המקום הנכבד ההוא.

ההבדל בין ישראל לאומות

אמר החבר: אמןם הייתי מדמה אותם לגרים אשר לא קבלו כל ענפי המצוות אלא עקריהן, אלמלא סתירת מעשיהם לדבריהם, ושתיתנתם יתרון למקום הנבואה היא באמירה, ועם זה הם פונים אל מקומות שהיו לאלילים במקומות שארע שהיה בהם המונם, ולא נראה בהם רשם אלהי, ועם השאירם חקות העבודות הקדומות וימי תגיהם ועלייתם אליהם לרגל, ולא שנו אלא הצורות אשר היו שם, מחו אותן ולא מחו חקותיהן, עד שפמעט אמר שאמריו יתעלה: "ועבדת שם אלהים אחרים עץ ופאבן", וישנות זאת פמה פעמים, אמןם הוא רמז אל אלה אשר מרוממים את העץ ואשר מרוממים את האבן. ואנחנו ברבות הימים משתנים אליהם בעוונותינו. אכן אמונתם אינה אלא לאולה, כמו עם אבימלך ועם נינוה, ומתפלספים אודות האל. ומנהיג כל אחת משתי הפתות אמר שהוא השיג האורות האלהיים ההם במקורם, רצוני לומר: בארץ ישראל ושמשים העלה לשמים וצוה להישיר אנשי העולם כלו. והיו פונים אל הארץ ההיא, ולא נמשך הדבר אלא מעט עד שהחלו לפנות אל מקום המונם. הלא זה כמי שרצה להישיר בני אדם פלם אל מקום השמש, אבל הם כבדי ראיה שאין להם יכלת לךר, ואינם יודעים מהלכה, ונשא אותם אל קטב הדרום או הצפון ואמר להם: פאן השמש, הקבילוה, תראו אותה, ולא יראוה.

והמנהיג הראשון, משה עליו השלום, פבר העמיד ההמון אצל הר סיני לראות את האור אשר ראהו הוא אלו היתה להם יכלת לךר פיקלתו, ואחר כך קרא לשבעים הזקנים וראהו, כמו שאמר: "ויראו את אלהי ישראל", אחר כך אסף את השבעים השנים, וחל עליהם מאור הנבואה מה שהיה מתאים להם, כמו שאמר: "ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים", ומעידים קצתם לקצתם במה שהם רואים ומה שהם שומעים, וישללו המושבות הרעות מן האמה, שתחשב הנבואה לטענה של היחידים שטענו אותה, פי לא תתכן ההספמה בקהלים ההם, כל שפן פאשר רבו, והיו חבורות, משתנים עם אלישע בידיעת יום העלות אליהו, פאמרם לו: "הידעת פי היום ה' לקח את אדניך". וכלם עדים למשה מחזקים תורתו.

לאבותיהם - אברהם יצחק ויעקב. **מדמה אותם וכו'** - לשבחם, אבל יש לגנותם בגלל סתירת מעשיהם. **באמירה** - באמירה בלבד ללא מעשה. **שהיה בהם המונם** - שבמקרה נמצאו בקרבת המקום רבים מבני הכת. **מרוממים את העץ**, **מרוממים את האבן** - הנוצרים (עץ הצלוב), והמוסלמים (האבן שבמכה) [הערת הרב שילת]. **משתנים אליהם** - ראה מהדורת שילת הערה 92. **לאולה** - באחדות ה'. **ומתפלספים** - אמונת הדתות קרובה לאמונת הפילוסוף. **מקום המונם** - בו נמצאים רבים מהמאמינים. **המחשבות הרעות** - החשד מתרמית. **משתנים וכו'** - נקט דוגמה להמחיש.

